

ראשי פרקים

עמודים	נושא
2	מבוא
3-10	סקירת הספרות
3-4	1. החברה הדרוזית בישראל
4-6	2. גישת השימושים והסיפוקים בקשר לשימוש באינטרנט אצל קשישים
6-8	3. פערים דיגיטליים ואוריינות דיגיטלית
8-10	4. תפיסות של קשישים ערבים ודרוזים ביחס לאינטרנט
11-12	סיכום
13-14	ביבליוגרפיה

מבוא

במדינות העולם השימוש באינטרנט יורד עם הגיל (וויליאמס, 2017). בישראל אחוז הקשישים המשתמשים באינטרנט עדיין גבוה: כ-75% מהאוכלוסייה הישראלית בני 60+ משתמשים באינטרנט, מתוכם 88.4% מהאוכלוסייה הערבית (כולל הדרוזים). עם זאת, רק 16.7% מהדרוזים בני ה-60+ משתמשים באינטרנט (איגוד האינטרנט הישראלי).

נתונים אלה מצביעים על בעיה: על קשיים ייחודיים של קשישים דרוזים המונעים מהם להשתמש באינטרנט כמו הצעירים הדרוזים.

מכאן, שאלת המחקר היא:

מהן התפיסות ופרקטיקות השימוש באינטרנט בקרב קשישים/ות (70-65) במגזר הדרוזי?

בעבודה אנתח את מאפייני החברה הדרוזית מבחינה היסטורית, דתית, לאומית, כלכלית וחברתית במטרה לבחון את מידת השתלבותם בהשכלה ובכלכלה והשפעת השתלבות זאת על האוריינות הדיגיטלית שלהם (צעירים). אנתח את תפיסות העולם של הקשישים הדרוזים ביחס לשינוי וחדשנות, ביחס ליכולתם להתמודד עם טכנולוגיה חדשה, שלא נתמכת בשפה או בהתאמה תרבותית; את חששותיהם מהשפעת הטכנולוגיה החדשה על פרטיותם, והחשש מגניבת מידע ויצירת נזק. ולמרות תפיסת העולם והחששות, 16.7% מהקשישים הדרוזים משתמשים באינטרנט. מכאן חשובי יהיה לבחון את הפרקטיקות והשימושים שהם עושים באינטרנט.

הערה מתודולוגית: לא מצאתי מחקרים (אנגלית או עברית) על שימושי מחשב בקרב קשישים דרוזים (גם לא על שימושי מחשב בקרב דרוזים בכלל). יש מחקרים על שימושי מחשב בקרב ערבים ובדואים אבל לא ניתן להשוות את התנהלותם להתנהלות הדרוזים. מכאן, בסקירה הספרותית אנתח את השימוש שעושים קשישים בכלל במחשב ובחקר המקרה אנתח את השימוש שעושים קשישים דרוזים במחשב.

סקירת הספרות

1. החברה הדרוזית בישראל

הדרוזים מזדהים עם מדינת ישראל ומשולבים בחברה ובתרבות שלה מתוך בחירה ובאופן מלא: רובם המכריע משרתים בצבא ואחוז גבוה מגיע לדרגות בכירות; הם משולבים באקדמיה, בתעשייה, במוסדות הביטחון ובמוסדות הציבוריים והחברתיים ודפוסי ההתנהלות של הדור הדרוזי הצעיר תואמים את דפוסי ההתנהלות של הדור היהודי הצעיר (Mordechai, 2010).

ההסבר למקומם המיוחד בחברה הישראלית, קשור לרקע ההיסטורי של הדרוזים, שקשור למורשת היהודית: "ומשה היה רועה את צאן יתרו" (שמות ג, א). יתרו (שועיב) הציל את משה מרודפיו המצרים, השיא לו את בתו, ציפורה, בירך את משה כשהחליט לחזור למצרים להוציא את עמו לחירות וייעץ לו בנוגע לדרכי מנהיגות כשחזר. המסורת מזהה את אליהו הנביא (אל-ח'דר) כאחד מחמשת הנביאים שייסדו את הדת הדרוזית במאה ה-11 וכמי שהגן על הדרוזים (טסלר ורוכון, 2020).

על פי מסורת זאת, הברית בין היהודים ומדינת ישראל, לבין 143 אלף הדרוזים החיים בישראל (הלמ"ס, 2019), עמוקה וקיימת למעלה מ-3,000 שנה. זאת, על אף שהדרוזים התיישבו בארץ ישראל רק במאה ה-11.

הברית מתבססת גם על הדת הדרוזית: היות והדת הדרוזית המיוחדת שוללת רעיון של הקמת מדינה דרוזית, אין לדרוזים שאיפות לאומיות. היות ובני העדה עברו בעבר רדיפות והתנכלויות (בידי מוסלמים שלא קיבלו את דתם החדשה), הם רואים את עצמם כמיעוט נרדף ולכן מזדהים עם המיעוט היהודי הן כמיעוט נרדף, הן כאינטרס קיומי (מנור, 2017). לטענת אסעד (2017), הדרוזים בישראל אימצו את העמדה הציונית והיא מחייבת את בני העדה לא רק להכיר במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, אלא לשרת בצבאה ולהשתלב בכל תחומי החיים בה מתוך זהות עמוקה של מי שהחליטו לקשור את גורלם עם גורל מדינת ישראל ולהיות שותפים מלאים ואקטיביים בחיזוק החוסן הלאומי והחברתי שלה.

ב-1957, הכירה המדינה רשמית בברית הדמים שקשרה עמה העדה והעניקה לדרוזים מעמד של עדה עצמאית (רישום "דרוזי" בסעיף הלאום בתעודת הזהות). ב-1961, אישרה המדינה את ייסוד המועצה הדתית הדרוזית, וב-1962 אושר חוק בתי הדין הדרוזיים. פערים כלכליים שנוצרו, בין הדרוזים לבין היהודים בשנות השבעים, הובילו להקמת ועדות ציבוריות וממלכתיות לבחינת מצב הדרוזים ("ועדת בן דור" ו"ועדת שכטמן"). הוועדות הביאו לנקיטת אמצעים לשיפור מצבם של הדרוזים, ובהחלטת ממשלה 959, ב-2015, הכירה המדינה ב-16 היישובים הדרוזים והצ'רקסים כיישובי עדיפות לאומית לצורך העברת תקציבים (טסלר ורוכון, 2020).

השותפות המלאה של הדרוזים במערכות החיים בישראל משתקפת בכל המישורים: במישור הביטחוני, אחוז המתגייסים לצה"ל מקרב העדה עמד ב-2018 על 83% (הגבוה ביותר מבין המגזרים השונים בישראל). שיעור המתנדבים ליחידות לוחמות הגיע ל-45%, ואחוז הקצינים הדרוזים בצבא גדול בהשוואה לגודלם היחסי בחברה: כ-300 קצינים מדרגן רס"ן ומעלה (לפיד, 2017). דרוזים משולבים בכל יחידות צה"ל, כולל במודיעין וביחידות מובחרות, במשטרת ישראל, במשמר הגבול, בשב"ס ובמשרד הביטחון, ומאז 2008, פועלת מכינה קדם צבאית דרוזית – "כרם אל" (טסלר ורוכון, 2020).